

Recenzja rozprawy doktorskiej pani mgr Oksany Budnej-Kaczor pod tytułem *Oswajanie codzienności, w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki.*

1. Podstawowe informacje o doktorantce.

Pani Oksana Budna-Kaczor ukończyła w 2009 roku Liceum Ogólnokształcące w Górowie Iławeckim. W 2012 roku rozpoczęła studia na Wydziale Sztuk Pięknych, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu na kierunku Grafika. Dyplom artystyczny, pod kierunkiem dr hab. Marka Zajko prof. UMK, obroniła z wyróżnieniem w czerwcu 2017 roku. W tym samym roku rozpoczęła studia doktoranckie z zakresu sztuk pięknych na Wydziale Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od 2018 roku pełni funkcję asystenta w Pracowni Wklęsłodruku WSP UMK w Toruniu prowadzonej przez dr hab. Marka Zajko, prof. UMK. W roku 2022 ukończyła studia doktoranckie w macierzystej uczelni, na Wydziale Grafiki UMK w Toruniu.

2. Ocena dorobku artystycznego oraz działalności dydaktycznej i organizacyjnej.

Zaprezentowana do oceny dokumentacja, zawierająca wykaz osiągnięć oraz aktywności pani Oksany Budnej-Kaczor jest kompletna w każdym wymaganym zakresie. Wykaz jest świadectwem progresji rozwoju artystycznego, dydaktycznego i organizacyjnego w trakcie edukacji, pracy dydaktycznej i naukowej na uczelni, jak również podczas pracy doktorantki nad przewodem doktorskim. Szczególnie intensywna aktywność wystawiennicza przypada na lata 2017-2020. W tym okresie artystka brała udział w 21 wystawach międzynarodowych za granicą, 22 wystawach międzynarodowych w Polsce, 10 wystawach ogólnopolskich oraz w 22 wystawach środowiskowych. W swoim dorobku artystycznym posiada także 3 wystawy indywidualne.

W roku 2019 prezentowała swoje prace na wystawie „Kierunek Dublin” w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym w Dublinie. W roku 2020 miała wystawę zatytułowaną „Black is our happy colour”, w przestrzeni wystawienniczej PERS, Fundacja Studio M6, w Toruniu. W roku 2021 artystka miała prezentację „Grafiki Oksany Budnej”, w przestrzeni Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu. Z wystaw zbiorowych doktorantki warto wymienić uczestnictwo w Międzynarodowym Biennale Grafiki w Erywaniu, w Międzynarodowym Triennale Kolor w Grafice, w Galerii Sztuki Wozownia w Toruniu; „Print meet 2021” w ramach II International Printmaking Exhibitions w Trakya University w Edirne, w Turcji, w roku 2021; uczestnictwo w X Międzynarodowym Triennale Grafiki w Bitoli na wystawie w Instytucie i Muzeum w Bitoli, w Macedonii, w 2021 roku; udział w IV Międzynarodowym Triennale Grafiki odbywającym się w House of Culture in Čačak, w Serbii, w roku 2020; w IV Międzynarodowym Triennale Grafiki Ulu, w Belgradzie, w Serbii, Biennale Grafiki Studenckiej w 2019 roku, w Galerii Arsenał w Poznaniu. Należy wziąć pod uwagę, że aktywność wystawiennicza ograniczona jest od wiosny 2020 roku względami pandemicznymi.

W zakresie zdobytych nagród i wyróżnień trzeba podkreślić otrzymanie wyróżnienia honorowego w ramach 46 Pomorskiej Grafiki Roku w Gdańsku i uzyskanie nagrody specjalnej Dziekana Wydziału Grafiki w następnej edycji tego konkursu w roku 2018. Co więcej warto wspomnieć o zdobytej w roku 2019 na Biennale Grafiki Studenckiej w Poznaniu nagrody dziekana i prodziekana Wydziału Grafiki i Komunikacji Wizualnej UAP, oraz uzyskanej w tym samym roku

I nagrody, stypendium im. Tadeusza Kulisiewicza w Kaliszu. Warto podkreślić, że artystka otrzymała wyróżnienie w konkursie International Print Award Carmen Arozena 2019 w Hiszpanii oraz I nagrodę Prezydenta Miasta Gdańska w ramach 49 Pomorskiej Grafiki Roku 2019.

Pani Oksana Budna-Kaczor ma w swoim dorobku stypendia artystyczne, między innymi stypendium doktoranckie i stypendium projakościowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W roku 2019 uzyskała stypendium rektora dla najlepszych doktorantów Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

W ramach wykonywanej przez doktorantkę działalności organizacyjnej na rzecz Katedry Grafiki Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu wchodzi udział w procesie rekrutacji i egzaminów wstępnych, protokołowanie obron prac magisterskich, przygotowywanie wystaw w Galerii Katedry Grafiki w UMK w Toruniu oraz opracowanie identyfikacji wizualnej do wystawy „Grafika z Humberta”, członkostwo w komisji stypendialnej w ramach przyznawania stypendium Rektora w roku akademickim 2019/2020, pełnienie funkcji opiekuna pierwszego roku na kierunku Grafika w roku akademickim 2020/2021. Odnotowana w niniejszej recenzji aktywność organizacyjna doktorantki stanowi zaledwie wycinek z długiej listy udokumentowanych działań na rzecz macierzystej uczelni.

Pani Oksana Budna-Kaczor, od roku akademickiego 2017/2018 realizuje działalność dydaktyczną w ramach (między innymi) współprowadzenia zajęć z podstaw grafiki warsztatowej, projektowania graficznego, prowadzenia Pracowni Technik Graficznych, Pracowni Kopii Grafiki, współprowadzenia pracowni Grafiki Warsztatowej dla studentów II-V roku, przygotowanie materiałów dydaktycznych (video pokazy i prezentacje multimedialne poszczególnych etapów technologicznych dotyczących druku wklęsłego) niezbędnych do przeprowadzenia zajęć online w Pracowni Wklęsłodruku Katedry Grafiki w roku akademickim 2019/2020.

Dokumentacja zawiera wykaz opisujący zdobyte doświadczenie dydaktyczne, publikacje oraz informacje na temat działalności na rzecz uczelni, wraz z materiałami fotograficznymi. Biorąc pod uwagę zaangażowanie dydaktyczne i organizacyjne, różnorodność osiągnięć oraz zaawansowanie ideowe i technologiczne realizowanej działalności graficznej, tę część oceniam pozytywnie.

3. Interpretacja oraz refleksje na temat pracy doktorskiej, w tym działań artystycznego oraz pracy pisemnej.

Twórczość pani Oksany Budnej-Kaczor ma źródła egzystencjalne, obraca się wokół człowieka, traktuje o jego losie i przeznaczeniu. Wypływa z analizy i obserwacji przeżytych sytuacji i zdobytych doświadczeń, które pozwoliły autorce na osobistą, pogłębioną silnym ładunkiem emocjonalnym interpretację problemu artystycznego. Obszarem, w którym praktyka artystyczna styka się z doświadczeniami codzienności, jest w przypadku autorki cyklu „Oswajanie codzienności” choroba bliskiej osoby, i wpływ jaki śmiertelna choroba wywiera na najbliższe otoczenie. Intencją artystki jest zwrócenie uwagi odbiorcy na jej działania twórcze w obszarze grafiki, poprzez podkreślenie wagi uniwersalnego i zawsze aktualnego tematu choroby, przemijania i śmierci. Tematu, który stał się w naszej pospiesznej, często oderwanej od poważnej refleksji codzienności pomijany i niezauważany, ukrywany przed światem zewnętrznym a nawet przed sobą. Jako przedmiot artystycznego namysłu jest to temat niepopularny, natomiast z punktu widzenia nakierowanej na hedonizm popkultury wręcz niepożądany. Uczynienie choroby i cierpienia tematem cyklu prac należy zatem traktować jako akt twórczej odwagi. Nośnikiem warstwy tematycznej „Oswajania codzienności” jest niezwykle subtelna i wyszukana tkanka graficzna, wypływająca z eksperymentowania z kolorem, formatem, gramaturą i fakturami papierów, podejmowania prób z różnorodnym rysunkowym opracowaniem motywu, malarskim rozmywaniem farby na matrycy, nanoszeniem na matrycę niestandardowych i niestosowanych powszechnie w grafice substancji i materiałów, a przede wszystkim eksperymentowaniem w zakresie przenoszenia i przetwarzania obrazu fotograficznego na odbitekę graficzną. Poprzez bogatą formę graficzną artystka prowokuje odbiorcę, wciąga do swojego świata,

pobudza emocje, skłania do refleksji związanych nie tylko z podejmowanym tematem, a także z formą samego przedstawienia.

Przedmiotem pracy doktorskiej jest zbiór 12 grafik zrealizowanych w łączonych technikach graficznych. Postaci mają przeważnie nieokreśloną tożsamość (choć z dysertacji artystki dowiadujemy się w tym zakresie więcej), manifestują swoją obecność ostrą krawędzią, zdecydowanym konturem albo otaczającą je płaską płaszczyzną barwną, jakby wyciętą przy użyciu szablonu. W świecie przedstawionym w dziełach Oksany Budnej-Kaczor zazwyczaj dostajemy pewne wskazówki określające kondycję czy status postaci, wiek, ich osadzenie w czasie i w przestrzeni, ułatwiające odbiorcy identyfikację bohaterów reżyserowanego przez artystkę graficznego widowiska. Pomimo uproszczenia wizerunków poprzez ich wielokrotne graficzne przetworzenie, da się dostrzec szczegóły anatomiczne, elementy ubioru, gesty świadczące o tożsamości i stanie emocjonalnym portretowanych osób, a także o nastroju chwili. Przetransponowane na język graficzny fotografie, bywają przycięte, rozdarte, zamazane. Obrazy nakładają się na siebie, gubiąc pełnię wizerunku, ale przez to wzmacniają siłę wyrazu i tworzą bardzo charakterystyczną dla artystki, niewymuszoną ekspresję, sugestywnie zaznaczają rozmaite relacje człowieka w stosunku do samego siebie i do innych ludzi. Zdublowane (niby te same, ale jednak inne) wizerunki, powołane do życia za pomocą rozmaitych środków ekspresji nachodząc na siebie, wkraczając swymi odbiciami w czyjąś osobistą przestrzeń wskazują na wielowymiarowość ludzkiej natury i niemożność uchwycenia jej spójnego, jednolitego obrazu.

Tylko w dwóch grafikach wchodzących w skład cyklu postacie zakomponowane są pojedynczo na tle nasyconego kolorystycznie tła. W przeważającej ilości prac mamy do czynienia z kilkoma postaciami w obrębie jednej kompozycji, lub wręcz z układami wielopostaciowymi. Artystka zdaje sobie sprawę, że obecność człowieka manifestuje się w pełni dopiero w relacji z innymi, w kontakcie gestów i czynności, a także w zderzeniu uczuć, zarówno miłości, jak i nienawiści. Jednak postaci grafik są w pewnym sensie samotne, tkwią w pustce zanurzone w płaskim, plakatoowo wręcz położonym kolorze, świat zewnętrzny nie pochyla się współczująco nad ich dramatem, chłodnym okiem rejestruje tylko skutki. Bohaterowie prezentowanych przez doktorantkę grafik zaznaczają swoje istnienie gwałtownie – skalą, kontrastem i formą wdrukowanych w płaskie tło sylwetek. Niekiedy czyjaś obecność zaznacza się w warstwie obrazowej jedynie symbolicznie, w formie małych portretów umieszczonych w narożnikach graficznych obrazów. Czasem artystka dyskretnie naprowadza nas na obrany przez siebie obszar interpretacji wkomponowując na peryferiach kompozycji krótkie sentencje pisane, które intrygują i uprzejmie zapraszają do zagłębienia się w nie, wprowadzając do rozbudowanej materii graficznej prac dodatkowy wymiar – literacki. Los postaci – jak w dawnych czasach, tak i dzisiaj – bywa zatem w pracach Oksany Budnej-Kaczor rozpięty między perspektywą życia i śmierci, jest uniwersalny. W takim sposobie rozpoznawania świata obecne są z pewnością ślady tradycji egzystencjalnej, w której bohaterowie wrzuceni w rzeczywistość i zderzony z działaniem sił zewnętrznych stają się niekiedy przedmiotem bezwzględnej i brutalnej wiwisekcji.

Prezentowany cykl grafik dopuszcza oczywiście możliwość wielorakiej interpretacji. W takim przekonaniu utwierdza nas również wybrana przez Oksanę Budną-Kaczor forma prac – spójna, zdecydowana i odważna, bliska środkom wyrazowym plakatu, a mimo to daleka od gromadzenia elementów narzucających dosłowność i jednoznaczność. Dzięki zastosowaniu silnych kontrastów walorowych, fakturowych, niekiedy konturowej techniki i płaszczyznowego kładzenia koloru, w zderzeniu z fotograficznym odwzorowaniem postaci, człowiek – główny przedmiot zainteresowania Artystki, uzyskuje walor konkretności i indywidualizmu, jest postacią z krwi i kości w pełnym tego słowa znaczeniu.

Żywiłowa i wyrazista forma druku form figuratywnych i tła, daleka od akademickiego studium, sprawia, że przedstawienie staje się przekonujące i sugestywne. Ogromnym atutem grafik Oksany Budnej-Kaczor jest kolor. Płaszczyzny barwne zestawiane są i oddawane z wyczuciem. Artystka nanosi kolor w formie płaskiej, dosadnej apli, od walorów ciepłej czerwieni i żółto-oranżowych, aż po zdominowane przez bardziej jednolite, utrzymane w różnych tonach i temperaturach błękity.

Obserwowane w „Oswajaniu codzienności” efekty są wynikiem – szczególnie częstego na etapie rozpoznawania tworzywa we wcześniejszych pracach – poszukiwań i eksperymentów technologiczno-formalnych, którym artystka z pasją oddaje się w trakcie procesu twórczego. Dzięki temu w obrębie jednej pracy mogą współbrzmieć ze sobą płaszczyzny błyszczące i matowe, gładkie i szorstkie, fotograficzne, rysunkowe i malarskie w charakterze. Wszystkie grafiki cechuje duża biegłość warsztatowa, staranność wykonania i świadomość ciągle jeszcze otwartych możliwości.

Poprzedzona wstępem rozprawa podzielona jest na trzy części. W tekście znajduje się obszerny opis genezy oraz przybliżenie okoliczności, w których nastąpiło rozwinięcie tematu do oryginalnego dzieła graficznego. W pierwszej części dysertacji zawarte są informacje dotyczące źródeł inspiracji, z obszernym opisem zjawiska choroby pojawiającym się w działaniach rozmaitych artystów. Autorka opisuje także pierwszy proces leżący u podstaw realizacji cyklu, polegający na przeprowadzeniu wywiadu z najbliższą rodziną, a zatem z osobami bezpośrednio doświadczającymi choroby bliskiej osoby i w rezultacie jej śmierci. Następnie, w drugiej części poznajemy w obszernych i szczegółowych opisach użytą do stworzenia kolekcji prac technologię i zastosowane materiały. Dalej, w części trzeciej poznajemy drobiazgowo poszczególne etapy procesu prowadzące do finalizacji projektu. Rozprawę wieńczy bibliografia oraz dokumentacja fotograficzna zrealizowanych prac. Konstrukcja pracy pisemnej jest klarowna, poszczególne rozdziały są uszeregowane w formie odpowiadającej wstępnym założeniom i następują po sobie w logiczny, czytelny sposób. Autorka wyczerpująco opisuje zagadnienie obejmujące własny cykl doktorski. Klarowność wypowiedzi, umiejętność sprawnego kojarzenia ze sobą faktów i wydarzeń, dla czytelniejszego przekazania założeń koncepcyjnych, a także bogate opisy technologii i działań warsztatowych, świadczą o bardzo dobrym przygotowaniu autorki do podjęcia tematu.

4. Konkluzja.

Zarówno odbyte studia, działania dydaktyczne oraz organizacyjne na uczelni, jak i pracę doktorską wyróżnia bardzo wysoki poziom. Na podstawie analizy przedstawionej dokumentacji zawierającej dorobek artystyczny, dydaktyczny i organizacyjny, oraz kolekcję grafik „Oswajanie codzienności”, jak również pracy pisemnej, stwierdzam, że pani Oksana Budna-Kaczor posiada kwalifikacje, które pozwalają na konstruowanie spójnego i oryginalnego przekazu artystycznego. Co za tym idzie, spełnia państwowe wymagania w zakresie stopni naukowych i tytułu naukowego doktora w obszarze sztuki. Zrealizowany cykl prac graficznych oraz dysertacja świadczą o dogłębnym przygotowaniu jak i wysokim poziomie merytorycznym działań artystki. Zaprezentowane materiały stanowią dojrzałe, profesjonalne i interesujące ujęcie tematu, zarówno od strony tematycznej, jak i formalnej. Tym samym popieram starania pani Oksany Budnej-Kaczor o nadanie stopnia doktora w dyscyplinie sztuki plastycznej i konserwacja dzieł sztuki.

dr hab. Paweł Kwiatkowski prof. ASP

